

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΟΥΚΑ ΒΟΪΝΟ-ΓΙΑΣΕΝΕΤΣΚΙ, ΣΤΗ ΣΤΟΜΑΤΙΚΗ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ

Χ. ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΣ (ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ)¹

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Άγιος Λουκάς Βόϊνο-Γιασενέτσκι υπήρξε μια μεγάλη προσωπικότητα του ιατρικού και εκκλησιαστικού χώρου τον προηγούμενο αιώνα στη Σοβιετική Ένωση (ΕΣΣΔ). Σήμερα, στα ανεξάρτητα πλέον κράτη της πρώην ΕΣΣΔ, η μνήμη του συνεχίζει να είναι ανεξίτηλη, ως ενός Αγίου ανθρώπου, που διέπρεψε ως μεγάλος χειρουργός, πανεπιστημιακός δάσκαλος, ερευνητής και ιεράρχης. Σε αυτή την εργασία γίνεται μια αναφορά για την προσφορά του Αγίου σε θέματα που αφορούν τη Στοματική Χειρουργική, μέσω μιας επιλεκτικής ανασκόπησης του πανεπιστημιακού συγγράμματός του.

Όροι ευρετηρίσεως Άγιος Λουκάς ο Ιατρός, Στοματική Χειρουργική, Γενική Οδοντιατρική, Valentin Felixovich Voino-Yasenetsky, Войно-Ясенецкий стоматология, Войно-Ясенецкого стволочная анестезия

¹ Οδοντίατρος, Θεολόγος, MSc, PhD

Υπεύθυνος Επικοινωνίας
Email: theotokatos.ch@gmail.com

THE OFFER OF SURGEON AGIOS LUKA VOINO-JASENETSKI, IN ORAL SURGERY

CHR. THEOTOKATOS (ARCHIMANDRITE CHRYSOSTOMOS)¹

ABSTRACT

St. Lukas Voino-Yasenetsky, was a great personality of the medical and ecclesiastical field, in the last century in the Soviet Union (USSR). Today, in the now independent states of the former USSR, his memory continues to be indelible, as a Holy man, who excelled as a great surgeon, university teacher, researcher and hierarch. In this paper, a reference is made to the contribution of St. Lukas in matters related to General Dentistry, through a selective review of his university thesis.

Key words Saint Luke the Physician, Valentin Felixovich Voino-Yasenetsky, Oral Surgery, General Dentistry, Войно-Ясенецкий стоматология, Войно-Ясенецкого стволочная анестезия

¹ DDS, Theologist, MSc, PhD

Correspondence
Email: theotokatos.ch@gmail.com

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Άγιος Λουκάς Βόϊνο-Γιασενέτσκι, καθηγητής της Χειρουργικής στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Τασκένδης, υπήρξε μια μεγάλη προσωπικότητα του ιατρικού και εκκλησιαστικού χώρου τον προηγούμενο αιώνα στην Σοβιετική Ένωση (ΕΣΣΔ). Μέσα από το βραβευμένο πανεπιστημιακό του σύγγραμμα «Очерки гнойной хирургии»,¹ μπορούμε να διακρίνουμε τα χαρακτηριστικά που τον έκαναν, αλλιώς και τον κάνουν, να ξεχωρίζει ως άνθρωπος, ως πανεπιστημιακός δάσκαλος, ως επιστήμονας ιατρός και ως τεχνίτης χειρουργός.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μια επιλεκτική ανασκόπηση της μετάφρασης του πανεπιστημιακού συγγράμματός του Αγίου Λουκά *Οчерки гнойной хирургии*, με τον ελληνικό τίτλο *Δοκίμια για τη χειρουργική των πυογόνων λοιμώξεων*,^{2, 3} σε θέματα που αφορούν τη Στοματική Χειρουργική.

Το πόνημα του Αγίου χωρίζεται σε δύο τόμους και πραγματεύεται τη χειρουργική των πυογόνων λοιμώξεων όλου του ανθρώπινου σώματος. Στον πρώτο τόμο, που περιέχει 20 κεφάλαια, συμπεριλαμβάνονται, εκτός των άλλων, και ανατομικές περιοχές που ενδιαφέρουν πρωτίστως τη Γναθοπροσωπική Χειρουργική, δευτερευόντως δε τη Στοματική Χειρουργική. Οι αναφορές αυτές γίνονται στα εξής κεφάλαια: κεφ. 2, με το τίτλο «Ψευδάνθρακες και δοθιήνες», κεφ. 4, «Βαθιές

πυώδεις φλεγμονές προσώπου, φλέγων κόγχη», κεφ. 5, «Εν τω βάθει φλεγμονές προσώπου», κεφ. 6, «Παρωτίτις, σπητικές φλεγμονές της στοματικής κοιλότητας και του φάρυγγα», κεφ. 7, «Περιοστίτιδες και οστεομυελίτιδες των γνάθων», κεφ. 9, «Φλεγμονές τραχήλου».² Στον δεύτερο τόμο συνεχίζει να περιγράφει τη χειρουργική των πυογόνων λοιμώξεων στα υπόλοιπα ανατομικά μέρη του σώματος, περιλαμβάνοντας όμως και ένα παράρτημα που ασχολείται με τη γενική, την περιοχική και την τοπική αναισθησία, που αφορά και αυτό τη Στοματική Χειρουργική.³

Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Ο Βαλεντίν Φελίξοβιτς Βόϊνο-Γιασενέτσκι (Άγιος Λουκάς) γεννήθηκε το 1877 στην πόλη Κερτς της Κριμαίας. Το 1904 ορκίζεται ιατρός στην Ιατρική Σχολή του Κιέβου και το 1917 διδάκτορας Ιατρικής, με θέμα την αναισθησία: η διατριβή του είχε τον τίτλο *Регионарная анестезия (Περιοχική αναισθησία)*.^{4, 5, 19, 20} Το 1917 γίνεται Διευθυντής της Χειρουργικής Κλινικής στο Νοσοκομείο της Τασκένδης. Το 1919-1920 γίνεται Καθηγητής της νεοσύστατης Ιατρικής Σχολής της Τασκένδης στο Ουζμπεκιστάν, στην έδρα της Χειρουργικής και Τοπογραφικής Ανατομίας. Το 1921 χειροτονείται ιερέας, αργότερα Επίσκοπος και στο τέλος Αρχιεπίσκοπος Συμφερουπόλεως και Κριμαίας. Εξαιτίας αυτής του της απόφασης, συνελήφθη τρεις φορές και

εξορίστηκε, το 1923 στην Σιβηρία (Αρκτικός κύκλος), το 1931 στην πόλη Αρχάγγελσκ στη βόρεια ευρωπαϊκή Ρωσία και το 1940 στο χωριό Μεγάλη Μούρτα, κοντά στο Νοβοσιμπίρσκ της Σιβηρίας. Το 1934-1937 τοποθετείται στο Νοσοκομείο της Τασκένδης, ως Διευθυντής του πρώτου τμήματος Χειρουργικής των Πυογόνων Λοιμώξεων στην ΕΣΣΔ. Το 1934 γίνεται η πρώτη έκδοση (από τις πέντε) του πανεπιστημιακού του συγγράμματος με τίτλο *Очерки знойной хирургии (Δοκίμια για την πυώδη χειρουργική)*,¹ το 1945 η δεύτερη έκδοση θα βραβευθεί με το Βραβείο Στάλιν Α' βαθμού, η τρίτη θα εκδοθεί το 1955 και η πέμπτη το 2000. Το 1941-1945, κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, τοποθετείται (ενώ ήταν εξόριστος) ως Διευθυντής Χειρουργός στο 1515 Στρατιωτικό Νοσοκομείο στο Κρασνογιάρσκ. Στο νοσοκομείο αυτό αναπτύσσει μια νέα τεχνική για την αντιμετώπιση των πολεμικών τραυμάτων του γόνατος. Τα κλινικά αποτελέσματα της νέας του τεχνικής ήταν εξόχως εντυπωσιακά.²¹ Το 1952 αντιμετωπίζει ολική τύφλωση και στις 11/6/1961 πεθαίνει ως Αρχιεπίσκοπος Συμφερουπόλεως και Κριμαίας, στη Συμφερούπολη. Στις 25 Μαΐου 1996 έγινε η αγιοκατάταξη του από τη Ρωσική Εκκλησία.^{1, 4-11, 19, 20}

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΟΥΚΑ ΣΤΗ ΣΤΟΜΑΤΙΚΗ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ

Ο Άγιος Λουκάς, μέσα στο πλαίσιο της εκπόνησης της διδακτορικής του διατριβής, ασχολήθηκε ερευνητικά και πειραματίστηκε στην επίτευξη μεθόδων αποκλεισμού μεγάλων νευρικών στελεχών, αλλιά και στελεχών που ενδιαφέρουν τη Στοματική Χειρουργική. Επίσης, στο κλινικό πεδίο, ο Άγιος δίνει μεγάλη σημασία στη λήψη του ιστορικού και την εξέταση του νεοεισερχόμενου ασθενούς στο νοσοκομείο. Το ιστορικό και η εξέταση δεν περιορίζονται μόνο στο καθαρά ιατρικό πεδίο, αλλά επεκτείνονται (όπου χρειάζεται) και στο πεδίο που ενδιαφέρει τη Γναθοπροσωπική Χειρουργική, αλλιά και τη Στοματική Χειρουργική. Αφού ολοκληρωθεί το πλήρες ιστορικό του ασθενούς και γίνουν όλες οι απαραίτητες εξετάσεις, κάνει την τελική διάγνωση.

Ο ΑΓΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΙΣΘΗΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΟΜΑΤΙΚΗΣ ΚΟΙΛΟΤΗΤΑΣ

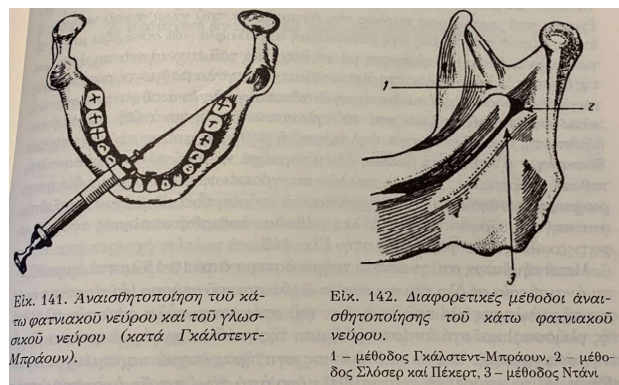
Μέσα στο πλαίσιο της ερευνητικής του προσπάθειας, ασχολήθηκε με την περιοχική και τοπική αναισθησία του σώματος. Έτσι ασχολήθηκε και με την αναισθησία των τριών κλάδων του τριδύμου νεύρου, δημιουργώντας μια πλήρη και εκτεταμένη αναφορά (στο παράρτημα του βιβλίου του) για τις στελεχιαίες (περιοχικές) αναισθησίες της στοματικής κοιλότητας. Για μεν του δευτέρου κλάδου περιγράφει τον αποκλεισμό του υποκογχίου, του άνω-μέσου και οπισθίου φατνιακού, του ρινοϋπερώιου και του μείζονος υπερωίου νεύρου. Για δε του τρίτου κλάδου του τριδύμου, τον αποκλεισμό, του κάτω φατνιακού, του βυκανητικού και του γλωσσικού νεύρου, όπως και την αναισθησία στο

ύψος του γενειακού τρήματος.^{1, 3} Ταυτόχρονα, αναφέρει με σχολαστικό τρόπο την ανατομία της περιοχής που εξέρχονται αυτά και οι κλάδοι τους, όπως και τα ανατομικά στοιχεία εντός και εκτός της στοματικής κοιλότητας, που αναισθητοποιούνται με τον αποκλεισμό τους. Τέλος, παρουσιάζει λεπτομερώς την τεχνική την οποία χρειάζεται να ασκήσει ο ιατρός (σημείο εισόδου, τρόπος εισόδου, βάθος εισόδου και κινήσεις που πρέπει να κάνει στη βελόνα) για την επιτυχή έγχυση του αναισθητικού.^{1, 3}

Ιδιαίτερως δε αναφέρεται στην αναισθησία των νεύρων, κάτω φατνιακού, βυκανητικού και γλωσσικού, που εισήγαγε ο Heinrich Braun όσον αφορά την ιστορία της συγκεκριμένης τεχνικής, που αποκλείει τα προαναφερθέντα νεύρα. Επίσης, και στην ιδιαίτερη τεχνική της ως προς την έμβαση της βελόνας και την έγχυση του αναισθητικού (μέθοδος των Χόλστεντ-Μπράουν).^{1, 3, 6, 12-14}

Η ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης τεχνικής έγκειται στη δυσκολία επίτευξης της έγχυσης του αναισθητικού στο σωστό ανατομικό σημείο για το καλύτερο αναισθητικό αποτέλεσμα. Εξαιτίας δε αυτής της δυσκολίας, πολλοί ιατροί και οδοντίατροι την εποχή εκείνη τη θεωρούσαν αναποτελεσματική, επειδή (όπως αναφέρει ο ίδιος και από τη δική του εμπειρία στην αρχή) αδυνατούσαν να εντοπίσουν το σωστό σημείο έγχυσης του αναισθητικού. Ο τρόπος όμως που περιγράφει ο Άγιος τη συγκεκριμένη τεχνική είναι κατανοητός και γίνεται πιο παραστατικός χάρη στα δύο σκίτσα που φιλοτέχνησε ο ίδιος προσωπικά και φαίνονται στην Εικόνα 1. Με τη βοήθεια αυτή ο Άγιος έδωσε τη δυνατότητα στους ιατρούς και τους οδοντιάτρους της ΕΣΣΔ να χρησιμοποιούν τη συγκεκριμένη αναισθησία ευρέως.^{1, 3, 12} Πρέπει δε να τονιστεί ότι η προαναφερθείσα μέθοδος αναισθησίας είναι κλασική και χρησιμοποιείται ακόμη και σήμερα στην Οδοντιατρική.

Επίσης, ο Άγιος Λουκάς εισήγαγε μια νέα μέθοδο στελεχιαίας αναισθησίας, με τον αποκλεισμό του 2ου κλάδου του τριδύμου. Αυτή η μέθοδός του είναι καταγεγραμμένη στη διδακτορική του διατριβή και είναι χρήσιμη στη Στοματική και Γναθοπροσωπική Χειρουργική.^{7, 13, 15, 16}

Εικ. 141. Ανασθητοποίηση του κάτω φατνιακού νεύρου και του γλωσσικού νεύρου (κατά Γκάλστεντ-Μπράουν).

Εικ. 142. Διαφορετικές μέθοδοι αναισθητοποίησης του κάτω φατνιακού νεύρου. 1 – μέθοδος Γκάλστεντ-Μπράουν, 2 – μέθοδος Σλόσερ και Πέκερτ, 3 – μέθοδος Ντάι.

Εικόνα 1³

Η ΛΗΨΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΟΥ ΑΣΘΕΝΟΥΣ

Ο Άγιος το οθολογούμενο ιστορικό το λαμβάνει είτε από τον ίδιο τον ασθενή είτε από τον συνοδό του. Αυτό δε περιλαμβάνει το όνομα του ασθενούς, την ηλικία του, το φύλο του, την ημερομηνία και τον λόγο προσέλευσής του στο νοσοκομείο, όπως επίσης το ιστορικό νόσησής του και τις παλαιότερες ασθένειές του.² Κατόπιν αναφέρει τη θερμοκρασία του σώματος, την πίεση, τους σφυγμούς και το επίπεδο συνειδητότητας του.²

Αφού οθολογώσει το γενικό ιστορικό του, ξεκινάει τη μακροσκοπική περιγραφή (από παθολογική άποψη) της περιοχής της κεφαλής και του τραχήλου του.² Κάνει λεπτομερή περιγραφή των παθολογικών ανατομικών ευρημάτων της συγκεκριμένης περιοχής, που σχετίζονται με τραχηλοπροσωπικά οιδήματα και φλεγμονές, όπως και την ψηλάφηση των λεμφαδένων.² Κατόπιν (στις περιπτώσεις των τραχηλοπροσωπικών φλεγμονών) κάνει ενδοστοματικό έλεγχο,² που συνίστατο στην εξέταση των δοντιών τα οποία γειτνιάζουν με τις τραχηλοπροσωπικές λοιμώξεις, αν έχουν τερηδόνες ή αν είναι εύσειστα. Επίσης, παρατηρεί τον βλενογόνο του ούλων, των παρειών, της υπερώας, των παρίσθμων, αν είναι οίδηματώδης, εξερευνητός, εξοιδημένος, αν υπάρχουν συρίγγια, πυορροή ή ελκώσεις. Τέλος, σε συγκεκριμένα περιστατικά προχωράει σε μικροβιολογικές εξετάσεις.²

Η ΕΝΔΟΣΤΟΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Ο Άγιος Λουκάς κατά τη διάρκεια του ενδοστοματικού ελέγχου περιέγραψε στο ιστορικό κάθε ασθενούς τις παθολογικές καταστάσεις εντός ή πέριξ της στοματικής κοιλότητας που σχετίζονταν με τραχηλοπροσωπικές φλεγμονές. Ειδικότερα, από 17 περιστατικά, 4 αφορούν παιδιά από 11 μηνών έως 10 ετών, 11 ενήλικες από 22 έως 54 ετών, όλα σχετιζόμενα με εξωστοματικά και ενδοστοματικά αποστήματα. Σε αυτά κατέγραψε 3 δόντια με τερηδόνες,² 10 δόντια με κινητικότητα, 1 περιστατικό με φλεγμαίνοντα ούλα,² 2 με εξοιδημένη γλώσσα,² 1 με έλκος και επίχρισμα γλώσσας,² 2 με κακοσμία στόματος,² 5 με τρισμα² και 1 με αγκύλωση της κροταφογναθικής διάρθρωσης.² Σε περιστατικά με αποστήματα, τα υπεύθυνα δόντια που συνδέονταν με αυτά ήταν 5 με σωφρονιστήρες,² 6 με γομφίους,² 1 με τομείς και κυνόδοντες.²

Αναφέρει 7 εξαγωγές δοντιών που είχαν πραγματοποιηθεί πριν από την είσοδο των ασθενών στο νοσοκομείο και σχετίζονται με τα αποστήματα,² μία εξαγωγή που έγινε από «απατεώνα οδοντίατρο»² και 1 περιστατικό με ανεύρεση ρίζας εντός της υπογναθιακής ακρολοφίας.² Τέλος, καταγράφει 2 περιστατικά με επιχείλιο έρπητα,² 2 περιστατικά με απολήματα, 1 με ανεύρεση ενός συρίγγιου² και 1 με περιοδοντικό θύλακα.²

Ο Άγιος Λουκάς μέσα στο σύγγραμμά του, αφού έχει κάνει την τελική διάγνωση της νόσου του περιστατικού, σε κάποιες από αυτές τις νόσους κάνει μια παθολογοανατομική ανάλυση των αιτιών και του μη-

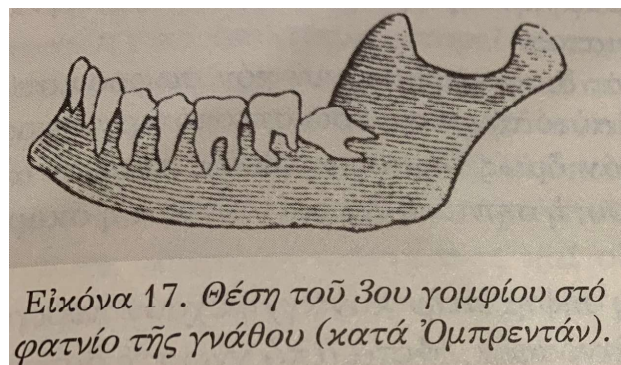
χανισμού δημιουργίας αυτών των τοπικών φλεγμονών. Έτσι, μέσω της περιγραφής της ανατομικής δομής της κάθε πάσχουσας περιοχής, εξηγεί τον τρόπο διασποράς αυτών των τοπικών φλεγμονών στους πέριξ από αυτές ιστούς, που ενδιαφέρουν και τους γενικούς οδοντιάτρους. Κατόπιν δίνει κάποιες συμβουλές στους αναγνώστες του, που θα τους βοηθήσουν να επιλέξουν ως μέρος της θεραπείας των συγκεκριμένων περιστατικών τις εξαγωγές των υπεύθυνων δοντιών, αλλιώς και την αποφυγή διάφορων επιπλοκών, όπως των τραχηλοπροσωπικών φλεγμονών.⁶

ΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΤΟΥ ΠΡΙΝ ΤΙΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ

Ο Άγιος κάνει κάποιες διαπιστώσεις και συμβουλεύει τους αναγνώστες του για ζητήματα που αφορούν και τη Στοματική Χειρουργική και έχουν σχέση με τις εξαγωγές δοντιών τα οποία είναι υπεύθυνα για κάποιες τραχηλοπροσωπικές φλεγμονές.

Έτσι αναφέρει ότι θα πρέπει οι αναγνώστες του:

- 1) Να είναι πολύ προσεκτικοί στις ακροριζικές φλεγμονές του 2ου ή και του 3ου κάτω γομφίου, και ειδικά των ημιέγκλειστων σωφρονιστήρων που βρίσκονται σε πλάγια εγγύς θέση στην κάτω γνάθο. Σε αυτά τα δόντια υπάρχει κίνδυνος επέκτασης της φλεγμονής μέσω του ανιόντος κλάδου, είτε στη μαστική περιοχή είτε στο παραφαρυγγικό διάστημα. Γι' αυτό συνιστά ανεπιφύλακτα την εξαγωγή τους, με αποτέλεσμα την άμεση παροχέτευση του πύου.²
- 2) Να γνωρίζουν ότι η οστεομυελίτιδα των γνάθων δημιουργείται εξαιτίας της μικροβιακής διασποράς των τερηδονισμένων δοντιών με νεκρωμένο πολφό και εντοπίζεται στην κάτω γνάθο και πολύ σπάνια στην άνω.^{2, 17}

Εικόνα: 2²

- 3) Συνιστά να είναι προσεκτικοί στις ακροριζικές φλεγμονές των προγομφίων της άνω γνάθου, επειδή σε πολλούς ασθενείς τα ακροριζικά τους εισέρχονται εντός των ιγμορείων άντρων, με αποτέλεσμα την επέκταση της φλεγμονής εντός αυτών.²
- 4) Αναφέρει ότι οι οστεομυελίτιδες που συμβαίνουν στα νεογνά στην ηλικία των 2 έως 10 εβδομάδων συνήθως είναι αιματογενούς προέλευσης και εμφανίζονται είτε λόγω τραυματισμού του λεπτού

βληννογόνου της γνάθου τους από το χέρι της μαίας, είτε εξαιτίας της μη ενδεδειγμένης χρήσης του εμβρυολογικού, είτε ακόμη και εξαιτίας της στενής ηλικίας της μητέρας.²

- 5) Οι οστεομυελίτιδες της γνάθου σε παιδιά παρουσιάζονται εξαιτίας πρωτογενών περιοστίτιδων, είτε εξαιτίας νεκρωμένων δοντιών, είτε ακόμη και από διάφορες μολυσματικές νόσους.²
- 6) Ακόμη τους συμβουλεύει να μη φοβούνται να πραγματοποιούν εξαγωγές δοντιών, αρκεί αυτές να γίνονται με καθαρά εργαλεία και τις ενδεδειγμένες τεχνικές, ώστε να αποφευχθούν σοβαρές επιπλοκές.²
- 7) Τα εύσειστα και πυορροούντα δόντια πρέπει να εξαγονται αμέσως, επειδή η εξαγωγή θα είναι ευεργετικά για τη γρήγορη υποχώρηση της φλεγμονής.²
- 8) Επίσης, για τη θεραπεία των σηπτικών φλεγμονών συνιστά τη χειρουργική διάνοιξη του φλέγμονα, με ταυτόχρονη τοποθέτηση παροχετευτικής γάζας ιωδοφορμίου, ώστε να απομακρύνονται οι νεκρωμένοι ιστοί και να διευκολύνεται ο αερισμός της πάσχουσας περιοχής.²
- 9) Ως τρόπο αντιμετώπισης του τρισμού συνιστά είτε ασκήσεις διάνοιξης του στόματος, είτε μαλάξεις στους ερεθισμένους μυς, είτε τη σταδιακή διάνοιξη της γνάθου με το στοματοδιαστολέα (Γκέιστερ) ή ακόμη με την έγχυση εντός των μαστηρίων μυών διαλύματος 0,5% νοβοκαΐνης με αδρεναλίνη, αμφοτερόπλευρα. Τέλος, εάν και με αυτή την έγχυση δεν λυθεί ο σπασμός των μυών, τότε συνιστά αυτή να γίνει και εντός του έσω πτερυγοειδούς μυός, δίνοντας μάλιστα και λεπτομέρειες για τον τρόπο, τον τόπο, αλλά και το βάθος εισαγωγής της βελόνας. Με τη διάνοιξη του στόματος, η πρώτη ενέργεια του οδοντιάτρου/ιατρού πρέπει να είναι ο ενδοστοματικός έλεγχος, επειδή ο βασικός αιτιολογικός παράγοντας αυτής της φλεγμονής είναι οι κάτω σωφρονιστήρες.²

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η προσφορά του καθηγητού Αγίου Λουκά Βοϊνο-Γασενέσκι στην οδοντιατρική επιστήμη έγκειται βασικά σε τρεις τομείς:

- α) Στον τομέα της αναισθησίας και συγκεκριμένα στη διευκόλυνση της κατανόησης της τεχνικής της στελεχειαίας αναισθησίας του κάτω φατνιακού νεύρου από τους οδοντιάτρους της Σοβιετικής Ένωσης. Όπως επίσης στην ανακάλυψη από αυτόν της στελεχειαίας αναισθησίας και του αποκλεισμού του 2ου κλάδου του τριδύμου.
- β) Στη χρήση απ' αυτόν όλων των πρωτοκόλλων που ισχύουν και σήμερα για την αντιμετώπιση του νεοεισερχομένου ασθενούς, είτε στα επείγοντα εξωτερικά ιατρεία ενός νοσοκομείου είτε σε ένα ιατρείο.

Αυτά δε είναι:

- 1) Η εξωτερική παρατήρηση του προσώπου και της τραχηλικής περιοχής του ασθενούς,
- 2) Η λήψη ενός ακριβούς ιστορικού (ιατρικού και οδοντιατρικού).
- 3) Ο ενδελεχής έλεγχος, όλης της στοματικής κοιλότητας και της περιστοματικής περιοχής.
- 4) Η ψηλάφηση της πάσχουσας περιοχής και των συναφών με αυτήν περιοχών (εξωστοματικά-ενδοστοματικά).
- 5) Η λήψη της θερμοκρασίας, της πίεσης και των σφυγμών του.
- 6) Οι παρακλινικές εξετάσεις που χρειάζεται.
- 7) Συστήνει δε να γίνονται εξαγωγές σε συγκεκριμένα κλινικά περιστατικά, με τις σωστές τεχνικές και αποστειρωμένα εργαλεία.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί, ότι οι παραινέσεις, οι συμβουλές και οι ιατρικές μέθοδοι που ακολούθησε ο Άγιος για τη θεραπεία των ασθενών γίνονταν με τις γνώσεις της ιατρικής της εποχής εκείνης, δηλαδή χωρίς τη βοήθεια και τη σιγουριά της πενικιλίνης. Η πενικιλίνη ανακαλύφθηκε κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου από τους δυτικούς συμμάχους και αποτελούσε απόρρητο μυστικό τους, εξαιτίας δε αυτού δεν δόθηκε στη Σοβιετική Ένωση.¹⁸

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η προσφορά του Αγίου Λουκά στην Οδοντιατρική Επιστήμη καθύπτει σε πολύ μεγάλο βαθμό την ειδικότητα της Γναθοπροσωπικής Χειρουργικής και λιγότερο της Στοματικής Χειρουργικής.

Η προσφορά του στην ειδικότητα της Γναθοπροσωπικής Χειρουργικής είναι σημαντικότερη, εκτεταμένη και άξια ιδιαίτερης προσοχής, τόσο σε ανατομικό, χειρουργικό, αλλά και σε καλλιτεχνικό επίπεδο, λόγω των πολλών ανατομικών σχεδίων που ο ίδιος επιμελήθηκε στο σύγγραμμά του. Σε αυτό η περιγραφή όλων των φλεγμονωδών παθήσεων, όπως επίσης η θεραπευτική αντιμετώπισή τους, αλλά και το τελικό αποτέλεσμα παρουσιάζονται με έναν γλαφυρό αλλά ταυτόχρονα και ζωντανό τρόπο. Αυτός ο τρόπος δίνει την αίσθηση στον κάθε αναγνώστη ότι συμμετέχει προσωπικά σε όλα τα στάδια της νοσηλείας, όπως επίσης και στο χειρουργείο του κάθε ασθενούς του. Η μεταδοτικότητα του Αγίου ως πανεπιστημιακού δασκάλου, μέσω του βιβλίου του, στην παροχή της θεωρητικής γνώσης της Ιατρικής, της πρακτικής γνώσης της Χειρουργικής και της Γναθοπροσωπικής Χειρουργικής είναι αξιοθαύμαστη.

Όσον αφορά την παροχή πρακτικής γνώσης σε θέματα που σχετίζονται με τη Στοματική Χειρουργική, αυτή περιορίζεται στη λήψη του ιστορικού και του ενδοστοματικού ελέγχου. Επίσης, συμβουλεύει τους αναγνώστες του να προβαίνουν ανεπιφύλακτα σε εξαγωγές δοντιών στα περιστατικά που ο ίδιος συστήνει, χρησι-

μποικώντας ασφαλώς τις μεθόδους ενδοστοματικής αναισθησίας που περιγράφει ο ίδιος στο παράρτημα του βιβλίου του. Πάντως, μέσα στο κείμενο του δεν αναφέρεται πουθενά ότι έκανε κάποια εξαγωγή. Μπορούμε όμως να υποθέσουμε ότι, επειδή το βιβλίο του αυτό είναι γραμμένο μέσα από την κλινική εμπειρία του, πρέπει ο Άγιος Λουκάς να είχε κάνει και εξαγωγές.

Συνεπώς, από όσα γράφει ο Άγιος στο συγκεκριμένο σύγγραμμα, φαίνεται ότι ασχολήθηκε με τη Στοματική Χειρουργική όπου το απαιτούσε το περιστατικό, επειδή το αντικείμενο της ενασχόλησής του ήταν άλλο, αλλά και επειδή δεν ήταν γνώστης της Οδοντιατρικής Επιστήμης.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η προσφορά του Αγίου στη Στοματική Χειρουργική είναι σημαντική στον τομέα της στελεχιαίας αναισθησίας του κάτω φαρυγγικού (ειδικά στα κράτη της πρώην ΕΣΣΔ), αλλά και του 2ου κλάδου του τριδύμου. Επίσης, είναι σημαντική λόγω της υπενθύμισης στους οδοντιάτρους να τηρούν πιστά τα πρωτόκολλα ενός νεοεισερχομένου ασθενούς στο ιατρείο, ως προ της λήψης του ιστορικού, του κλινικού και ενδοστοματικού ελέγχου και των παρακλινικών εξετάσεων. Ακόμη, οι παρατηρήσεις, οι παραινέσεις και οι συμβουλές που δίνει ο Άγιος Λουκάς στους ιατρούς σε θέματα που άπτονται καθαρά της Στοματικής Χειρουργικής είναι σωστές, γιατί βασίζονται στα επιστημονικά δεδομένα της εποχής εκείνης.

Τέλος, η προσφορά του Αγίου στη Στοματική Χειρουργική σηματοδοτεί και κάτι άλλο πολύ σημαντικό, δηλαδή την αλληλοπεριχώρηση και την αλληλεξάρτηση της Ιατρικής και της Οδοντιατρικής Επιστήμης, ως ενός ενιαίου επιστητού, που ασχολείται με τον άνθρωπο ως ψυχοσωματική οντότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Войно-Ясенецкий В.Ф. (Архиепископ Лука). Очерки гнойной хирургии. М.- СПб.: ЗАО «Издательство БИНОМ» 5th ed. «Невский Дialect» 2000. 5. Διαθέσιμο στο: http://medotdel76.ru/uploads/files/voyno_yaseneckiy_ocherki_gnoynoy_hirurgii.pdf
2. ΒΟΪΝΟ-ΓΙΑΣΕΝΕΤΣΚΙ (Αρχιεπίσκοπος Λουκάς). Δοκίμια για τη Χειρουργική των πυογόνων λοιμώξεων. Τόμος Α. Επιμέλεια: Γρηγόριος Λακιώτης, Αρχ. Νεκτάριος Αντωνόπουλος, μτφρ. Ζούρου Βερόνικα, Γρηγοριάδου Αγγελική, Τσέληϊου Ανθή. Εκδόσεις Ακρίτας. Αθήνα 2011: 65-78, 67, 70, 71, 72-73, 74, 101-104, 103, 139, 151, 153, 154.
3. ΒΟΪΝΟ-ΓΙΑΣΕΝΕΤΣΚΙ (Αρχιεπίσκοπος Λουκάς). Δοκίμια Δοκίμια για τη Χειρουργική των πυογόνων λοιμώξεων. Τόμος Β. Επιμέλεια: Γρηγόριος Λακιώτης, Μητρ. Αργολίδος Νεκτάριος (Αντωνόπουλος). μτφρ. Ζούρου Βερόνικα. Εκδόσεις Πόρφυρα. Αθήνα 2014: 445-451.
4. Войно-Ясенецкий, В. Ф. Диссертация на степень доктора медицины. Петрозград. 1915. Διαθέσιμο στο: https://opvspsb.ru/library/trudy_svyatitelya_luki/meditsinskie_trudy/236/
5. BALOYANNIS J. Saint Luke Metropolitan of Simferopol as physician, surgeon and academic professor. *ENCEPHALO*. 2021, 52: 37-52. Διαθέσιμο στο: <http://www.encephalos.gr/pdf/52-3-02e.pdf>
6. MYLANTYEVA YUA, NEBYLITSIN YUS, PILIPAYT M.T. In the name of God and Surgery. *Novosti Khirurgii* 2010, 18(5): 3-11. Διαθέσιμο στο: <http://www.surgery.by/details.php?&lang=en&year=2010&issue=5&number=1> <https://cyberleninka.ru/article/n/sluzha-bogu-i-hirurgii>
7. ΣΕΒΤΣΕΝΚΟ Γ. πρωτοπρεσβύτερος. «Ασπάζεται υμάς Λουκάς ο ιατρός ο αγαπητός» Η πορεία του επισκόπου και ιατρού Λουκά (Βόϊνο-Γιασενέτσκι) στο χώρο της Ιατρικής επιστήμης. Επιμέλεια: Αρχ. Νεκτάριος Αντωνόπουλος, μτφρ. Μουμήαντζε Μαρίνα. Εκδόσεις ΑΚΡΙΤΑΣ. Αθήνα 2011: 133-135, 293, 320-321, 345-346.
8. MORGOSHIYA TS, APCHEL VY. To the 140th anniversary of the legendary Professor of surgery V.F. Voyno-Yasenetsky (Archbishop Luka). *Bulletin of the Russian Military Medical Academy* 2018, 20(1): 257-260. Διαθέσιμο στο: <https://journals.eco-vector.com/1682-7392/article/view/12364>
9. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Αρχιμ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΛΟΥΚΑΣ Αρχιεπίσκοπος Λουκάς Βόϊνο-Γιασενέτσκι. Ένας άγιος Ποιμένας και γιατρός χειρουργός (1877-1961). Εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα. 1999: 368-370, 390.
10. KOURKOUTA L, KOUKOURIKOS K, ILIADIS C, OUZOUNAKIS P, KREPIA V, TSALOGILOU A. Saint Luke the Physician, Archbishop of Crimea. *International Journal of Caring Sciences* 2020, 13(2): 1502-1508. Διαθέσιμο στο: http://www.internationaljournalofcaringsciences.org/docs/79_1_kourkouta_historical_13_2.pdf
11. SAKKAS H, SPYROPOULOU P. The legacy of Saint Luke (Valentin Felixovich Voyno-Yasenetsky) to medical sciences. *History of science and technology* 2021, 11(1): 68-83. Διαθέσιμο στο: <https://www.hst-journal.com/index.php/hst/article/view/435>
12. STOLYARENKO P. History of Development of Technology Local Anesthesia in Dentistry, Part. *Danish scientific journal* 2022, 61: 26-42. Διαθέσιμο στο: <https://zenodo.org/records/6782642>

13. Нестеров ИА, Соков ЛЕ, Корнилова ЕЛ, Жарков ПА, Соков ЕП. History of the Development of the Method of Therapeutic Blockes in Russia. *МЕДИЦИНСКИЙ АЛЪМАНАХ* 2018, 5(56): 92-96. Διαθέσιμο στο: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-razvitiya-metoda-lechebnyh-blokad-v-rossii>
14. KMYAZEV VN. Commemorating the Anniversary of Monograph-Dissertation Block Anasthesia of Zemstvo-Surgeon Yasinetkyi-Voino V.F. (1915-2016). *BULLETIN of PIROGOV NATIONAL MEDICAL & SURGICAL CENTER*. 2016, 11(4): 116-119. Διαθέσιμο στο: https://www.pirogov-vestnik.ru/upload/uf/78d/magazine_2016_4.pdf
15. NUCOLSKIY V YU. Professor V F. Voyno-Yaseneckiy (Holy Hierarch Lucas): his life and role in Russian dental school development. *Стоматология*. 2012, 2: 6-8. Διαθέσιμο στο: <https://www.mediasphera.ru/issues/stomatologiya/2012/2/030039-1735201222>
16. TRIFONOV BV, KRAVCHUK EV, OBRAZTSOV AA. QUESTIONS OF MAXILLOFACIAL SURGERY IN THE PROCEEDINGS OF V.F.VOJNO-YASENETSKYI. *Серия Медицина. Фармация*. 2012, 20(1): 5-7. Διαθέσιμο στο: <https://core.ac.uk/download/pdf/151231091.pdf>
17. ΜΥΛΩΝΑΣΙΑ, ΠΟΥΛΑΚΟΥ-ΠΕΡΜΠΕΛΟΥ Ε, ΠΑΠΑΔΟ-ΠΟΥΛΟΥ Χ Ε. Άγιος Λουκάς ο Ιατρός: η συμβολή του στην χειρουργική αντιμετώπιση των στοματικών και τραχηλοπροσωπικών λοιμώξεων. *Αρχείο Ελληνικής Στοματικής και Γναθοπροσωπικής Χειρουργικής*. 2017, 3: 129-162. Διαθέσιμο στο: http://ikee.lib.auth.gr/record/296510/files/ad2bc6_ab1dfb2e9ac746798d7165c60de1e6eb.pdf
18. SHERSTNEVA E V. The history of development of the Soviet penicillin: fabrication and facts. *Problems of Social Hygiene, Public Health and History of Medicine*. 2019, 27 (4): 507-512. Διαθέσιμο στο: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31465676/>
19. GLYANZEV SP. Sketches of purulent surgery" of St. Luka (Vojno-JaseneckijVojno-Jaseneckij): a legend book's destiny in the mirror of centuries (by the 140th anniversary of Vojno-Jaseneckij's birth). *Wounds and Wound Inflections the Prof. B. M. Kostyuchenok Journal* 2016, 3(4): 10-23. Διαθέσιμο στο: <https://www.riri.su/jour/article/view/111> <https://cyberleninka.ru/article/n/ocherki-gnoynoy-hirurgii-svyatitelya-luki-voyno-yasenetskogo-sudba-knigi-legendy-v-zerkale-stoletiy-k-140-letiyu-so-dnya-rozhdeniya-v-f-voyno>
20. MORGOSHIYA TS, APCHEL VY. To the 140th anniversary of the legendary Professor of surgery V.F. Voyno-Yasenetsky (Archbishop Luka). *Bulletin of the Russian Military Medical Academy* 2018, 1(61): 257-260. Διαθέσιμο στο: https://journals.eco-vector.com/1682-7392/article/view/12364/9771/ru_RU
21. KOZHEVNIKOV VS. On the Content of V. F. Voyno-Yasenetsky's Work with the Wounded and the Sick in the Krasnoyarsk Region in 1941-1944. *Bulletin of Kemerovo State University* 2018 4: 39-46. Διαθέσιμο στο: <https://www.semanticscholar.org/paper/ON-THE-CONTENT-OF-V.-F.-VOYNO-YASENETSKY'S-WORK-THE-Кожевников/0bad340c3be06aa8c31e1c552903bb26067d8a9c>